

"Η αρχή της ζωής από ορθόδοξη άποψη"

18/12/2004

Στην ετήσια ειδική σύνοδο της Ελληνικής Μαιευτικής και Γυναικολογικής Εταιρείας

Εὐχαριστῶ θερμῶς ὅλους ἐσᾶς, τὰ μέλη τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἑλληνικῆς Μαιευτικῆς Ἐταιρείας, τὰ ὁποῖα ὁμοφώνως ἀποφασίσατε νά μέ προσκαλέσετε νά ὀμιλήσω στήν πρώτη σας συνεδρίαση, πρόσκληση, τήν ὁποία εὐχαρίστως ἀποδέχθηκα. Σήμερα θά ἔλεγα ὅτι εἶσθε ὡς ἐπιστήμονες οἱ ἔχοντες τίς περισσότερες εὐθύνες γιά τό μέλλον τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἡ ἐπιστήμη σας πλέον ἔχει συζευχθεῖ μέ τήν τεχνολογία, μέ ἐντυπωσιακά ἀποτελέσματα ἀλλά καί πολλούς διαφαινόμενους κινδύνους, ὅπως τούς προσδιορίζετε ἐσεῖς οἱ ἴδιοι οἱ ἐπιστήμονες, ἀλλά καί οἱ ἄλλοι παράγοντες τῆς κοινωνίας. Μέχρι τώρα εἶχαμε τήν τεχνολογία νά ἐπιδρᾷ τό περιβάλλον καί νά τό μεταβάλλει ἐπί τά χεῖρω. Σήμερα ἀποδεχόμεστε τό κακό πού διαπράξαμε σέ βάρος τοῦ περιβάλλοντος, ἀλλά χωρίς νά ὑπάρχει ἀλλαγή στή σκέψη μας, ἐμεῖς θά τή λεγαμε αὐτή τήν ἀλλαγή "μετάνοια", ἐπιχειροῦμε, διατηροῦντες τήν ἴδια λογική, νά ἐπιδιορθώσουμε τά κακῶς ἔχοντα, χωρίς νά ἐπιτυγχάνουμε κάτι τό ἰδιαίτερο μέχρι σήμερα. Ἐλπίζουμε ὅτι ἡ εἰλικρινής ἐφαρμογή τῆς Συμφωνίας τοῦ Κυότο ἀπό ὅλα τὰ κράτη τοῦ κόσμου θά ὀδηγήσει σέ καλύτερο μέλλον τήν ἀνθρωπότητα, ὡς πρός τό περιβάλλον. Ἀλλά τό σημαντικό γιά τήν ἀνθρωπότητα εἶναι τό πῶς θά ἐξελιχθεῖ τό δικό της μέλλον.

Διότι τό νά βλέπει ὁ ἄνθρωπος ἐξουσιαστικά τό περιβάλλον του, προκαλεῖ σ' αὐτόν καί στίς ἐπόμενες γενιές σοβαρό πρόβλημα ἀλλά εἶναι πολύ σοβαρότερο τό νά αἰσθάνεται ἐξουσιαστικά ἔναντι τοῦ συνανθρώπου του καί μάλιστα ἐκείνου ὁ ὁποῖος εἶναι χωρίς φωνή, χωρίς δυνατότητα ἀντίστασης. Ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Τζόναθ Γκλόβερ προλογίζει ἀναφορά του πρός τήν Εὐρωπαϊκή Ἐπιτροπή ἐπί τῶν νέων ἀναπαραγωγικῶν τεχνολογιῶν παρατηρώντας μεταξύ ἄλλων: " Ὁ βαθύς διχασμός ἐπί τῶν σημερινῶν προόδων εἶναι μερικῶς περι τοῦ ἔάν εἶναι ἀποδεκτές ἀπό

ἐμᾶς τούς ἴδιους. Ἡ ἀνησυχία μου εἶναι ὅτι βαδίζουμε ὡς ὑπνοβάτες πρὸς ἓνα κόσμον τὸν ὁποῖο λίγοι ἀπὸ ἐμᾶς ἔχουμε ἐπιλέξει". (Glover, " Ethics of New Reproductive Technologies: ", p.20). Καί ὁ καθηγητὴς Ἡθικῆς καὶ δεοντολογίας στὴ Ἰατρικὴ Σχολὴ τῆς Οὐάσινγκτον Ἄλβερτ Τζόνσον τονίζει ἐπ' αὐτοῦ ὅτι μία ἀπὸ τίς ἀξίες πού ὑπηρετοῦν οἱ βιοηθικοὶ προβληματισμοὶ εἶναι νὰ μείνει ὁ ὁδοιπόρος ἄνθρωπος τῆς ἱστορίας ἐν ἐγρηγόρσει ὥστε νὰ ταξιδέψει σωστά στοῦ μέλλον πού τοῦ προετοιμάζουν οἱ ἀναπαραγωγικὲς καὶ γενετικὲς ἐπιστῆμες. (Albert R.Jonsen " The birth of Bioethics" , p.313). Θά μοῦ ἐπιτρέπατε νὰ πῶς ὅτι αὐτός εἶναι καὶ ὁ σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας , μέ ὅλο τὸν σεβασμὸ πρὸς τὴν Ἐπιστῆμη καὶ τίς ἐπιτυχίες της καὶ ὅλη τὴν ἀγάπη μας πρὸς τούς ἐρευνητὲς ἐπιστήμονες.

Τὰ περὶ ζωῆς

Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὀφείλω γιὰ μιὰν ἀκόμη φορὰ νὰ δηλώσω ὅτι ὡς Χριστιανοὶ πιστεύουμε στὸν ἀπόλυτο σεβασμὸ τοῦ ἀνθρώπου, ὅποιος κι ἂν εἶναι, σὲ ὅποια κατάστασις κι ἂν βρίσκεται, ὅ,τι κι ἂν πιστεύει. Ὑπέρτατος Νόμος τῆς Ἐκκλησίας εἶναι ἡ Ἀγάπη πρὸς κάθε συνάνθρωπο καὶ ἰδιαίτερα σὲ αὐτούς πού δὲν εἶναι σάν κι ἐμᾶς.

Ἡ αὐτογνωσία καὶ ἡ ἀρετὴ ὀδηγοῦν ἢ θά ἔπρεπε νὰ ὀδηγοῦν τουλάχιστον στὴν ἀντίληψη τοῦ πεπερασμένου τῆς ἀντίληψῆς μας. Ζοῦμε σὲ ἓνα πλανῆτη ἑνὸς ἀπλανοῦς ἀστέρα, μέ ὅλους τούς ἄλλους ἀπλανεῖς πολὺ μακριὰ καὶ μέ ἓνα στερέωμα, ὅπως ἀπλοϊκὰ τό ὀνομάζουμε, πού ἱλιγγιᾷ ὁ εἰδικὸς ἐπιστήμων ὅταν ἐπιχειρεῖ νὰ τό προσεγγίσει. Τό γιὰτί βρισκόμαστε ἐδῶ, γιὰτί γεννηθήκαμε, γιὰτί πεθαίνουμε, γιὰτί ἐνῶ ὑλικά εἴμαστε περατοὶ ὡς πρὸς τίς διαστάσεις ἔχουμε μυαλό πού μπορεῖ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ἀναπολεῖ τό ἄπειρο δὲν ἔχει λογικὴ ἀπάντησις. Γράφει ὁ μέγας Πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος: " Ἐάν πρὸς ἐμαυτὸν βλέψω καὶ πᾶσαν τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ σύμπηξιν, τίς ἢ μίξις ἡμῶν; τίς ἢ κίνησις; πῶς τό ἀθάνατον τῷ θνητῷ συνεκράθη; πῶς κάτω ρέω καὶ ἄνω φέρομαι; πῶς ψυχὴ περιγράφεται; πῶς ζωὴν δίδωσι καὶ πάθους μεταλαμβάνει; . . . καὶ ἔτι πρό τούτων, τίς ἢ πρώτη πλάσις ἡμῶν καὶ σύστασις ἐν τῷ τῆς φύσεως ἐργαστηρίῳ; . . . καὶ τίς ἤγαγεν ἐπὶ τὰς πρώτας πηγὰς καὶ τοῦ ζῆν ἀφορμὰς αὐτομάτως; πῶς σιτίοις μὲν σῶμα, λόγῳ δὲ ψυχὴ τρέφεται; (Λόγος κη', ΒΕΠΕΣ 59, 230). Καὶ ὁ Ἅγιος Γρηγόριος ὁ Θεολόγος μᾶς πιστοποιεῖ ὅτι "δὲν μπορεῖ ἡ λογικὴ νὰ μᾶς πεῖ πῶς δημιουργηθήκαμε καὶ πῶς ἐνωθήκαμε θνητοὶ μέ τούς ἐπουράνιους" (ΒΕΠΕΣ 62, 147).

Ἡ ζωὴ εἶναι λοιπὸν ἓνα μυστήριον, πού θέλει ἀπὸ ὅλους μας ἰδιαιτέρον σεβασμό. Σήμερον κι ἐμεῖς δεχόμεσθε ὅτι ὁ κίνδυνος εἶναι μέγανος ἡ ἀνθρωπότητα νὰ γίνῃ δούλη τῆς τεχνολογίας, τὴν ὁποία ὑποτίθεται ὅτι ἐξουσιάζει καὶ χειρίζεται. Ὅταν στίς ἀρχές τοῦ 20οῦ αἰῶνα εἶχε ἀρχίσει νὰ ἀναπτύσσεται ἡ τεχνολογία ἔγραψε ὁ Ρῶσος φιλόσοφος Νικόλαος Μπερντιάγεφ: " Ὁ ἄνθρωπος πιστεύει στά θαύματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς τεχνολογίας μιά καὶ δέν πιστεύει σέ τίποτε ἄλλο. Ὁ ἀπανθρωπισμός λοιπὸν πρῶτα ἀπὸ ὅλα εἶναι ἡ μηχανοποίηση τῆς ἀνθρώπινης ζωῆς, ἡ ὑποταγὴ στήν τεχνική, ἡ μεταμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου σέ μηχανή "(Νικ. Μπερντιάγεφ, "Τό πεπρωμένο τοῦ ἀνθρώπου στόν σύγχρονον κόσμον", μετ. Εὐτ. Β. Γιούλτση, Ἐκδ. Πουρναρᾶ Θεσσαλονίκη, 1980, σελ. 90). Ἄν μετατρέψουμε τόν ἄνθρωπον ἀπὸ δημιούργημα κατ' εἰκόνα καὶ ὁμοίωση τοῦ Θεοῦ σέ ἔμβια μηχανή, χωρὶς σκοπὸ ζωῆς, τότε ὅλα εἶναι δυνατὰ νὰ ἐπιτρέπονται. Ὁ Πρωταγόρας εἶχε διδάξει "πάντων χρημάτων μέτρον ἐστὶν ἄνθρωπος, δηλαδή γιὰ ὅσα δέν ὑπάρχουν δέν ὑπάρχουν" (ἀπ. Β1 στήν ἐκδ. Ντιλς - Κράντζ). Δηλαδή θά λέγαμε ὅτι εἶναι ὁ προπομπὸς τῶν σημερινῶν ὑλιστῶν. Τὴν ἀπάντησιν τὴν πῆρε ἀπὸ τόν Πλάτωνα ἀργότερα στό ἔργον τοῦ "Νόμοι". Γράφει σχετικὰ στόν πρόλογον τῆς ἐκδόσεως τοῦ ἔργου αὐτοῦ ὁ ΚΔ. Γεωργούλης γιὰ τὴ σκέψιν τοῦ Πλάτωνος: "Χρέος τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι θέλουν νὰ γίνων ἐυδαίμονες, εἶναι νὰ ἀκολουθοῦν τόν θεόν μέ ταπεινότητα καὶ κοσμιότητα, προσπαθοῦντες νὰ καταστοῦν ὅμοιοι μέ αὐτόν. Διότι ὁ Θεός εἶναι τό μέτρον τῶν πάντων τῶν ὄντων καὶ ὄχι ὁ ἄνθρωπος. Εἰς τό σημεῖον τοῦτο ὁ Πλάτων διὰ τοῦ στόματος τοῦ Ἀθηναίου ἀντιστρέφει τὴ γνωστὴ πρότασιν τοῦ σοφιστοῦ Πρωταγόρου, ὁ ὁποῖος δίδασκε ὅτι μέτρο ὄλων τῶν ὄντων εἶναι ὁ ἄνθρωπος". (ΚΔ. Γεωργούλης, Πρόλογος στοὺς "Νόμους" τοῦ Πλάτωνος, τ. 328, ἐκδ. Πάπυρος, Μαρούσι, 1975, σελ. 25). Φυσικά οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας μας δίδαξαν καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ πιστεύουμε ὅτι ὁ Θεός εἶναι ὁ Δημιουργός τοῦ Σύμπαντος καὶ τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὅποιος ἀποκτᾷ οἰκείωσιν μαζί του ἀποκτᾷ τό μείζον στή ζωὴν του. Γράφει ὁ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς: " Οὐκοῦν τό μέγιστον καὶ κορυφαιότατον τῶν πρὸς τὴν ζωὴν μαθημάτων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς ἐγκαταθέσθαι τὴ ψυχὴ δεῖ γινῶναι τόν Θεόν τόν αἰώνιον καὶ δοτῆρα αἰωνίων καὶ πρῶτον καὶ ὑπέρτατον καὶ ἓνα καὶ ἀγαθόν Θεόν κτήσασθαι διὰ γνώσεως καὶ καταλήψεως. Αὕτη γάρ ἄτρεπτος καὶ ἀσάλευτος ἀρχὴ καὶ κρηπίς ζωῆς, ἐπιστήμη Θεοῦ τοῦ ὄντως ὄντος καὶ τὰ ὄντα τουτέστι τὰ αἰώνια δωρομένου ... Ἡ μὲν γάρ τούτου ἄγνοια θάνατος ἐστίν, ἡ δέ

ἐπίγνωσις αὐτοῦ καί οἰκείωσις καί πρὸς αὐτόν ἀγάπη καί ἐξομοίωσις μόνη ζωή". (P.G 9, 612).

Ἡ μὴ ἀναγνώριση τῆς ἱερότητας τῆς ζωῆς ὀδηγεῖ σὲ δυσάρεστες καταστάσεις. Διότι τότε κυριαρχεῖ ὁ ἐγωϊσμός, ἡ λογικὴ τοῦ ἰσχυροῦ, τότε δεσμεύεται ὁ νοῦς ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ἡ ἐπιστήμη καὶ τεχνολογία μποροῦν νὰ καταλήξουν μάλιστα γιὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Χωρὶς ἀγάπη στὸν Θεὸ καὶ σεβασμὸ στὴν ἱερότητα τῆς ζωῆς κυριαρχεῖ πολλές φορὲς, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ τό πῶ, ἡ ἀπανθρωπιά. Σήμερα καὶ μέ τὰ μέσα πού διαθέτει ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ τεχνολογία ἔχει ἀρχίσει νὰ κυριαρχεῖ ἡ εὐγονικὴ ἀντίληψη γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν κοινωνία. Ἡ ἀποψη τοῦ κατόχου τοῦ Νόμπελ Ἰατρικῆς Φράνσις Κρίκ "κανένα νεογέννητο παιδί δέν θὰ ἔπρεπε νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς ἀνθρώπινο πρὶν περάσει ὀρισμένα τέστ γιὰ τὰ γενετικά του χαρίσματα... Ἄν ἀποτύχει σ' αὐτὰ τὰ τέστ, χάνει τὸ δικαίωμα στὴ ζωὴ " (Τεστάρτ Ζάκ, " Ἡ ἐπιθυμία του γονιδίου ", ἐκδ. "Κάτοπτρο", Ἀθήνα 1992, σελ. 195) εἶναι χαρακτηριστικὴ. Δυστυχῶς γυρίζουμε στὴν ἐποχὴ τοῦ Καιάδα τῆς ἀρχαίας Σπάρτης . . . Δηλαδή κατὰ τὴν ἀποψη τοῦ διακεκριμένου ἐπιστήμονα κανένα ἀπὸ τὰ παιδιά τῶν παραολυμπιακῶν ἀγῶνων πού ἐκ γενετῆς εἶχαν κάποιο πρόβλημα ὑγείας δέν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι στὴ ζωὴ. Σήμερα μᾶλλον φαίνεται μακρινό αὐτὴ ἡ ἀποψη νὰ καθιερωθεῖ ἐπισημῶς, δόξα τῷ Θεῷ. Ἀλλὰ οἱ προγενετικοὶ ἔλεγχοι γενικεύονται καὶ συνεχῶς καὶ νέα στοιχεῖα γιὰ τὴν πορεία τῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας καὶ ἡ τάση εἶναι πρὸς τὰ ἐκεῖ. Τὰ πράγματα γίνονται περιπλοκότερα ἢ ἡ γονιδιακὴ ἐξέταση λ.χ. δείξει ὅτι τὸ ἔμβρυο μπορεῖ νὰ ἐξελιχθεῖ σὲ ἄνθρωπο μέ κληρονομικὴ ἐπιβάρυνση ὡς πρὸς μίαν ἀσθένεια, ἀλλὰ πού δέν εἶναι γνωστό ἂν καὶ πότε θὰ ἐμφανιστεῖ. Θὰ ρωτήσῃ κάποιος εἶναι κακό νὰ γνωρίζουν οἱ γονεῖς ὅτι τὸ παιδί πού θὰ γεννηθεῖ θὰ ἔχει τὸ σύνδρομο ντάουν ἢ μεσογειακὴ ἀναιμία; ὄχι θὰ ἀπαντοῦσε κανεὶς λογικά. Ἀλλὰ ἡ ἴδια ἡ κοινωνία θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχει βιώσει ἔτσι τὴ ζωὴ, ὥστε οἱ γονεῖς στὴν ἐλεύθερὴ τους ἐπιλογὴ νὰ μποροῦν νὰ ἐπιλέξουν τὴ δοκιμασία καὶ τὸ σταυρὸ ἀπὸ τὴν ἀπαλλαγὴ. Νὰ ἔχει διδάξει ἡ κοινωνία - δέν ἐξαίρω τὴν εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας - ὅτι ὁ Σταυρὸς δίνει νόημα στὴ ζωὴ καὶ ὄχι ἡ προσπάθεια νὰ ἀπαλλαγῶμε ἀπὸ κάθε τι πού μᾶς στενοχωρεῖ καὶ πού τὸ θεωροῦμε βάρος σὲ μιά ἀνέμελη ζωὴ. Καὶ νὰ πῶ καὶ κάτι ἀπὸ τὴν πείρα μου ὡς κληρικοῦ. Δέν ὑπάρχει ἀνέμελη ζωὴ. Καὶ θὰ σᾶς πῶ ἕνα παράδειγμα γνωστό καὶ ὄχι τῆς χώρας μας. Τὰ μέσης ἡλικίας ζευγάρια στὴ Γαλλία συνηθίζουν νὰ ἀφήνουν γονεῖς καὶ παιδιά στὴν τύχη τους γιὰ νὰ ζοῦν ἀνέμελα καὶ φάνηκε αὐτὸ

ως τραγωδία τῆς γαλλικῆς κοινωνίας κατά τόν περσινό ἐκεῖ καύσωνα ὅταν ζευγάρια δέν ἐμφανίστηκαν καθόλου γιά νά κηδέψουν τούς νεκρούς γονεῖς τους, ἢ στήν καλύτερη περίπτωση ἀπέστειλαν ἀπό τήν ἐξοχή τὰ ἔξοδα τῆς κηδείας. . . . Αὐτά γιά νά μή χαλάσουν τίς διακοπές καί τήν ἀνέμελη ζωή τους. Ὅμως σύμφωνα μέ τά ἐπίσημα στοιχεῖα οἱ τάσεις αὐτοκτονίας ἔχουν σημαντικά ἀυξηθεῖ στή Γαλλία καί τό 60% περίπου τῶν νέων 18-24 ἐτῶν εἶναι χρῆστες ναρκωτικῶν οὐσιῶν. Διερωτῶμαι ἂν αὕτη εἶναι ἀνέμελη ζωή, ἢ ζωή χωρίς ἐλπίδα, χωρίς περιεχόμενο.

Ἡ ἀρχή τῆς ζωῆς

Καί ἀπό τή ζωή, πού ἐπαναλαμβάνω ὅτι γιά μᾶς εἶναι ἱερή καί τῆς πρέπει ὁ κάθε σεβασμός νά δοῦμε τήν ἀρχή τῆς. Διότι ἐπί τῶν δικαιωμάτων τοῦ ὑγιοῦς καί πλήρους ἀνθρώπου στή ζωή ὑπάρχουν οἱ Θεμελιώδεις διατάξεις τῶν δικαιωμάτων του πού ὀμιλοῦν ἀπερίφραστα. Ὑπάρχει καί ἡ Οἰκουμενική Διακήρυξη τῆς ΟΥΝΕΣΚΟ γιά τό ἀνθρώπινο γονιδίωμα καί τά δικαιώματα τοῦ ἀνθρώπου.

Γιά ἐμᾶς τούς Χριστιανούς ὁ ἀνθρώπος ἀρχίζει τή ζωή του μέ τή σύλληψη τοῦ στή μήτρα τῆς μητέρας του. Οἱ σύζυγοι καί μελλοντικοί γονεῖς γίνονται ἐκείνη τήν ὥρα συνδημιουργοί τοῦ Θεοῦ καί ἀναλαμβάνουν τίς εὐθύνες τους ἔναντι τοῦ παιδιοῦ τους. Εἶναι ἡ κορύφωση τοῦ ἔρωτά τους. Ἀπό ἐκείνη τήν ὥρα τῆς συλλήψεως ξεκινᾶ γι' αὐτούς τήν πορεία τῆς ζωῆς του. Καί ἀπό ἐκείνη τήν ὥρα ἀλλάζει καί ἡ ζωή τοῦ ζευγαριοῦ. Τό νεαρό ζευγάρι γίνεται πιό ὑπεύθυνο, πιό ἀγωνιστικό. Ὅλοι σας εἶσθε μάρτυρες τῆς χαρᾶς, τῆς ἀγωνίας, τῆς λαχτάρας τῶν μελλοντικῶν γονέων. Ὅλοι σας ἔχετε ἀκούσει νά λένε μέ κρυφή ὑπερηφάνεια "τό ἀκούμε . . .", ἢ τή μητέρα νά δηλώνει "πολύ ζωηρό εἶναι, ὅλο κλωτσάει. . .". Καί ἡ Ἁγία Γραφή περιγράφει τή σκηνή ὅτι ὅταν ἡ Παναγία μας πῆγε στή ἑξαδέλφη τῆς Ἐλισάβετ γιά νά τῆς πει τό χαρμόσυνο γεγονός ὅτι θά γεννοῦσε τόν Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστό τότε "σκίρτησε τό βρέφος στήν κοιλία τῆς", πού ἦταν ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος.

Ἡ ἀρχή τῆς ζωῆς δέν μπαίνει γιά ἐμᾶς σέ διαπραγμάτευση. Δέν μπαίνουμε στή λογική τῆς ἐπιστήμης πότε λέγεται "ἔμβρυο", πότε "γενετικό ὑλικό" καί πότε στά ἀγγλικά "foetus", πότε τά κύτταρα τοῦ ἐμβρύου εἶναι ἀδιαφοροποίητα καί πότε τά κύρια ὄργανα τοῦ σώματος ἔχουν σχηματισθεῖ. Ὅλα αὐτά ἐμεῖς τά βλέπουμε ὡς μίαν ἐξέλιξη τοῦ ἀνθρώπου στή μήτρα τῆς μητέρας του, ὅπως βλέπουμε τήν ἐξέλιξη του ὅταν γεννηθεῖ καί ἕως τόν θάνατό του.

Τό ἔμβρυο γιά ἐμᾶς δέν εἶναι αὐτό πού θεωροῦσε στήν ἀρχαιότητα ὁ Γαληνός καί τό διακηρύσσουν σήμερα γιά ἄλλους πρὸς τόν Γαληνό λόγους οἱ φεμινίστριες, δηλαδή ὡς μέρος τοῦ γυναικείου σώματος καί δέν χωρίζουμε τή ζωή του μέσα στή μήτρα τῆς μητέρας του σέ περιόδους. Αὐτό ἔχει σκοπούς ὠφελμιστικούς καί ἐξυπηρέτησης ἐπιχειρηματικῶν ἢ ἄλλων σκοπῶν. Αὐτό γίνεται γιά νά προωθηθοῦν νομίμως οἱ φόνοι ἐμβρύων εἴτε ὑπό τή μορφή τῶν ἐκτρώσεων, εἴτε ὑπό τή μορφή ἐπ' αὐτῶν πειραμάτων. Διότι θά μοῦ ἐπιτρέψετε νά πῶ ὅτι καί τά λεγόμενα ὅτι πρέπει νά θυσιάζονται κατηγορίες ἐμβρύων γιά θεραπευτική ἔρευνα ἐμπεριέχουν τόν οικονομικό παράγοντα καί ἀπλῶς ἐπιχειρεῖται νά βρεθοῦν τρόποι γιά νά μὴν προκαλοῦνται ἀντιδράσεις. Τέτοιες κατηγορίες εἶναι λ.χ. τά ἔμβρυα τά ὅποια ἔχουν γονιμοποιηθεῖ in vitro, ἔχουν καταψυχθεῖ καί ἡ περίοδος γιά τήν ὁποία ἔχει συμφωνηθεῖ νά παραμείνουν κατεψυγμένα ἔχει παρέλθει καί δέν ἔχουν ἐμφυτευθεῖ καί ἀκόμη τά ἔμβρυα πού δημιουργοῦνται in vitro δέν εἶναι μία χημική ἀντίδραση ἀπό τήν ὁποία προκύπτει ἕνα ἀποτέλεσμα, ἀλλά πρόκειται γιά δημιουργία ζωῆς. Ὅταν οἱ γαμέτες εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀλλήλων δέν εἶναι τίποτε, ἀλλά ὅταν ἐπέλθει ἡ γονιμοποίηση ἔχετε ἐν δυνάμει ἕναν ἄνθρωπο, μέ ὅλα τά συστατικά του καί τίς ἐπιπτώσεις πού προκαλοῦν τά ἀποτελέσματα τοῦ πειραματισμοῦ.

Μέ τή μὴ ἀναγνώριση τῆς ἱερότητας τοῦ ἐμβρύου ἀπό τήν ὥρα τῆς σύλληψης μπαίνουμε σέ διαδικασία διατυπώσεως κανόνων καί ἀπαγορεύσεων, πού ἐξαρτῶνται ἀπό τίς κοινωνίες πού διατυπώνονται, ἀπό τίς πιέσεις πού δέχονται αὐτοί πού τίς κυβερνοῦν καί ἀπό τήν ἀνθεκτικότητά τους στίς πιέσεις αὐτές. Βλέπουμε δέ πῶς οἱ κοινωνίες πού σήμερα ἀνθίστανται σέ κάποιες ἐπιδιώξεις οικονομικῶν παραγόντων αὐριο τίς ἀποδέχονται. Εἶναι ἡ θεωρία τοῦ Πρωταγόρα, ὅτι μέτρο εἶναι "ὁ χωρίς Θεό ἄνθρωπος καί ὅλα ἐπομένως εἶναι σχετικά καί οἱ ἀρχές καί οἱ ἀξίες μεταλλάσσονται ἀνάλογα μέ τά ἥθη πού κυριαρχοῦν σέ κάθε ἐποχή καί σέ κάθε κοινωνία.

Τά ἠθικά προβλήματα τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς

Ἡ μὴ ἀποδοχή γενικῶν ἀξιῶν πού διέπουν τή ζωή μας καί ἡ παραδοχή πῶς οἱ κανόνες τῆς ἐξαρτῶνται ἀπό τά ἐκάστοτε ἐπικρατοῦντα συμφέροντα καί τήν ἐπιβαλλόμενη ἠθική προκαλοῦν ἠθικά προβλήματα. Καί ἔρχομαι τώρα στό θέμα τῆς ὑποβοηθούμενης ἀναπαραγωγῆς. Εἶναι ἀλήθεια ὅτι ἐσεῖς ὅλοι ἀντιμετωπίζετε καθημερινά προβλήματα πού σᾶς

θέτουν οί γονεῖς πού δέν μποροῦν νά κάνουν παιδιά καί τό θέλουν πολύ. Τά ζευγάρια αὐτά εἶναι ἔτοιμα νά ξοδέψουν ὅσα κι ὅσα γιά νά πραγματοποιήσουν τήν ἐπιθυμία τους καί νά πράξουν ὅ, τι τούς ζητήσετε. Τί κάνετε λοιπόν; φυσικά δέν περιμένετε ἀπό ἑμένα νά σᾶς βάλω Κανόνα καί νά γίνω ἡ συνειδήσή σας. Σᾶς ἐξήγησα τήν ἱερότητα τῆς ζωῆς, τήν ἀρχή τῆς ζωῆς, τόν σεβασμό, στό ἔμβρυο, στό κάθε ἔμβρυο, ὅπως κι ἂν προέκυψε, τώρα ὀφείλω νά σᾶς πῶ δυό λόγια γιά τήν ἱερότητα τοῦ γάμου πρίν σᾶς πῶς γιά τό πῶς ἐμεῖς ἀντιμετωπίζουμε πνευματικά τήν ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή.

Ὅπως γνωρίζετε ὁ γάμος γιά τήν Ἐκκλησία εἶναι μυστήριο μέγα, διότι ἀπό τήν ἀγάπη καί τόν ἔρωτα δύο ἀνθρώπων προκύπτουν τά νέα μέλη τῆς κοινωνίας, τῶν ὁποίων τήν εὐθύνη ἔχουν οί γονεῖς. Ἡ ἀποϊεροποίηση τῆς ζωῆς ὀδηγεῖ καί στήν ἀποϊεροποίηση τοῦ γάμου, γεγονόςτος πού θά ἔπρεπε νά εἶναι μοναδικό στή ζωῆ τοῦ ἀνθρώπου καί ὄχι ἕνα ἀπό τά πολλά ἐπεισόδια τῆς ζωῆς του. Ὁ δεσμός τοῦ γάμου εἶναι ἱερός καί αἰώνιος, ἡ ἀγάπη ὀδηγεῖ στό νά ζεῖ ὁ ἕνας γιά τόν ἄλλο, νά διορθώνει ὁ ἕνας τόν ἄλλο, νά λαχταρᾷ ὁ ἕνας τόν ἄλλο, νά δημιουργηθεῖ μιά πνευματικά καί ἠθικά ὑγιῆς οἰκογένεια, μέ παιδιά πού νά εἶναι ἄξια μέλη τῆς κοινωνίας. Γι' αὐτό καί οί γονεῖς ὀφείλουν νά ζοῦν μαζί μέ τά παιδιά τους καί νά φροντίζουν οἱ ἴδιοι γιά τήν ἀγωγή τους, παρά τίς δυσκολίες πού προκύπτουν ἀπό τή σύγχρονη ζωῆ. Ἡ μητρότητα καί ἡ πατρότητα εἶναι ἀπό τίς μέγιστες χαρές πού μπορεῖ νά ἔχει ὁ ἄνθρωπος. Ἀκόμα καί ἡ συνεύρεση τοῦ ἐγγάμου ζευγαριοῦ ἔχει ἱερό χαρακτήρα, ὡς κύριο μέρος τῆς ἀρμονίας στή συζυγική ζωῆ, ὡς κένωση τοῦ ἑνός πρὸς τόν ἄλλο. Δέν εἶναι ἕνα παιχνίδι πού ὅταν τό βαρεθεῖ ὁ νέος ἢ ἡ νέα τό ἀφήνει, οὔτε ἡ εὐκαιριακή ἀγορά ἑνός ρούχου μιᾶς χρήσεως. Εἶναι σφραγίδα ζωῆς. Ἐξομολογοῦμαι ὅτι στενοχωροῦμαι πολύ ὅταν στό γραφεῖο διαζυγίων τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς βλέπω νά προσέρχονται νέοι ἄνθρωποι, παντρεμένοι γιά δύο ἢ τρία χρόνια καί νά ζητοῦν νά χωρίσουν. Αἰσθάνομαι ὅτι κι ἐμεῖς ὡς Ἐκκλησία ἔχουμε εὐθύνη πού οἱ νέοι καί οἱ νέες πού ὀδηγοῦνται στό διαζύγιο ἔκαμαν ἕνα γάμο χωρίς νά εἶχαν προηγουμένως ἀντιληφθεῖ τή σοβαρότητα τῆς πράξης τους, τήν εὐθύνη γιά τό ἔργο πού ἀνελάμβαναν, τίς ἀντοχές πού ἔπρεπε νά ἔχουν, τήν ὠριμότητα τῆς ἀγάπης τους πρὸς τό ἕτερο τους ἡμισυ, τήν ὑπομονή καί τήν ἐπιμονή στούς πρώτους καμιά φορά ἀναπόφευκτους κραδασμούς. Καί πρέπει νά σᾶς πῶς ὅτι ἔχουμε μιά αὐξηση στά διαζύγια ἀνησυχητική. Κι ἔρχομαι τώρα στήν ὑποβοηθούμενη ἀναπαραγωγή. Ὁ γάμος ὡς

μυστήριο ἐπιστεγάζεται με τήν τεκνοποιία. Κι ἄν οἱ γονεῖς δέν κάνουν μέ τό φυσιολογικό τρόπο παιδιά κι ἔρθουν σέ ἐσᾶς θά τούς πῆτε τό τί προβλέπουν οἱ νόμοι, τό τί ἔχει ἐπιτύχει ἢ ἐπιστήμη, τό ποιές δυνατότητες καί ποιές πιθανότητες ἔχουν, τό τί θά κοστίσει ἢ θεραπεία, ἴσως καί κάποια ἀκόμη πού μοῦ διαφεύγουν. Τώρα θά σᾶς πῶ ἐγώ τί θά τούς ἔλεγα στήν ἐξομολόγηση. Καί μιᾶ παρένθεση ἐδῶ. Ἡ Ἐκκλησία ἔχει τούς Ἱερούς Κανόνες κι ἔχει τήν Ἐξομολόγηση καί πρό πάντων ὅλοι πρέπει νά γνωρίζουν ὅτι οὐδεῖς προστρέχων πρός τόν Ἰησοῦ Χριστό καί τήν Παναγία μας καί μητέρα ὄλων μας "κατησχυμένος ἐκπορεύεται". Κι ἐμεῖς, ὡς κληρικοί, δέν μπορούμε παρά νά δείχνουμε ἀγάπη πρός κάθε ἄνθρωπο, ὅ, τι κι ἄν ἔχει πράξει στή ζωή του καί νά τόν συγχωροῦμε ἐφόσον μᾶς τό ζητάει. Από τό πετραχήλι τοῦ ἐξομολόγου ὁ κάθε ἄνθρωπος φεύγει ἀνακουφισμένος.

Τό πρῶτο πού θά ρωτοῦσα τούς γονεῖς πού δέν μποροῦν νά κάνουν μέ φυσιολογικό τρόπο παιδιά θά σᾶς παραξενέψει, ἀλλά θά ἦταν ἄν μποροῦν νά ὑποστοῦν αὐτή τή δοκιμασία, τό καταλαβαίνω καί γι' αὐτό θά τούς ρωτοῦσα ἄν μποροῦν νά τήν ἀντιμετωπίσουν. Γνωρίζω τέτοιους γονεῖς πού ἀφιερώθηκαν σέ ἔργα εὐποιίας, ἀγάπησαν τά παιδιά τοῦ κόσμου, τρέχουν σέ ὀρφανοτροφεία καί γηροκομεῖα καί προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους.

Ἐπειδή ὁμως τά περισσότερα ζευγάρια θέλουν νά ἀποκτήσουν παιδί τό δεύτερο θά ἦταν ἡ ἐρώτησή μου ἄν ἔχουν ἐξαντλήσει τίς δυνατότητες τῆς ἐπιστήμης γιά νά ἀποκτήσουν δικά τους παιδιά μέ τήν ὑποβοηθούμενη ὁμολογη ἀναπαραγωγή διά σπερματέγχυσης. Αὐτό θά τούς ἐξηγοῦσα ὅτι θά ἔπρεπε νά γίνει μέ τρόπο τέτοιο, ὥστε νά ἀποφευχθεῖ νά ὑπάρξουν πλεονάζοντα ἔμβρυα, πού θά χρησιμοποιοῦντο γιά ἄλλους σκοπούς ἢ θά καταστρέφονταν, κάτι πού ἡ Ἐκκλησία δέν μπορεῖ νά τό δεχθεῖ. Στήν περίπτωση αὐτή ἔρχεται ἡ ἰατρική ἐπιστήμη νά βοηθήσει χωρίς νά προκαλοῦνται ἠθικά διλήμματα.

Τό τρίτο πού θά τούς ἔλεγα καί ταυτόχρονα θά τούς συμβούλευα θά ἦταν μέ νόμιμο τρόπο νά υἰοθετήσουν ἕνα ἢ περισσότερα παιδιά. Ἡ δυστυχία εἶναι τόση καί τό ἐμπόριο τῶν βρεφῶν ἐξελίσσεται σέ μάλιστα πού μιᾶ νόμιμη καί σωστή υἰοθεσία συμβάλλει στό νά ἐξελιχθεῖ σωστά ἡ οἰκογένεια, ἀλλά καί ἡ κοινωνία. Στήν περίπτωση αὐτή θά μπορούσε νά πεῖ κάποιος ὅτι θά ἦταν ἀποδεκτὴ καί ἡ "υἰοθεσία" στή μήτρα τῆς μητέρας ἑνός ἐμβρύου ἀπό αὐτά πού πλεονάζουν καί θά πᾶνε ἀλλιῶς γιά

καταστροφή και πού οί πραγματικοί γονεῖς θά μείνουν γιά πάντα ἄγνωστοι, ὥστε οὐδέποτε θά ἀναζητηθεῖ ἀπό αὐτούς.

Τό τέταρτο θά ἦταν νά τούς ἐξηγοῦσα τά ἠθικά προβλήματα πού προκύπτουν ἀπό ἑτερόλογες γονιμοποιήσεις καί ἀπό φιλοξενία τοῦ ἐμβρύου σέ τρίτη γυναίκα. Τίς ἑτερόλογες γονιμοποιήσεις τίς ἀρνούμεθα γιὰτί πέραν τοῦ ὅτι τά παιδιὰ πού θά προκύψουν δέν προέρχονται ἀπό τή φυσιολογική ἐξέλιξη τοῦ ἔρωτος καί τῆς σεξουαλικῆς συνεύρεσης τοῦ ἀντρογύνου, ἀλλά ἀσεξουαλικά, καί γιά τά ἴδια τά παιδιὰ πού τελικά θά προκύψουν θά εἶναι ἀγνώστων γονέων, μέ ἄγνωστες ἐπιπτώσεις στή ζωή τους τή μελλοντική, τόσο ἀπό ἄποψη υγείας, ὅσο καί ἀπό ψυχολογική ἄποψη. Ὅσον ἀφορᾷ στή φιλοξενία τῆς ἑτερόλογης ἢ καί ὁμόλογης γονιμοποίησης σέ ξένη μήτρα ἐκεῖ προκαλοῦνται ἄλλα προβλήματα, ὅπως λ.χ. δεσμοῦ μεταξύ τῆς ξενίστριας μητέρας καί τοῦ ἐμβρύου καί ἄλλα σοβαρά νομικά ζητήματα, πού δέν εἶναι τῆς παρούσης νά ἀναλύσουμε. Ὅταν μάλιστα ἀντιλαμβανόμουν ὅτι πρόκειται γιά γυναίκα πλούσια πού θέλει νά δανεισθεῖ ἐπί πληρωμή τή μήτρα μιᾶς φτωχῆς γυναίκας γιά νά κάνει παιδί, ἐπειδή δέν θέλει νά χαλάσει τή σιλουέτα της καί δέν ἐπιθυμεῖ νά ἔχει τήν ταλαιπωρία τῆς ἐγκυμοσύνης καί τῆς γέννας ἐκεῖ θά ἤμουν πολύ αὐστηρός, διότι τό παιδί θά τό ἀποκτήσει χωρίς νά ἔχει κανένα δεσμό μαζί του καί ὁ ὠφελιμισμός καί ὁ ἐγωκεντρισμός της θά εἶχε σοβαρή ἐπίπτωση στό παιδί της, κάτι πού δέν θά εἶχε τό ἠθικό δικαίωμα νά τό πράξει.

Φυσικά δέν συζητοῦμε ὡς Ἐκκλησία τίς περιπτώσεις τῶν γυναικῶν πού θέλουν νά ἀποκτήσουν παιδί ἐκτός γάμου. Φυσικά δέν μιλῶ γιά τίς περιπτώσεις πού πρὸν τιμὴν τους γυναικῆς κρατοῦν τό παιδί πού ἀπέκτησαν μετὰ ἀπό δεσμό καί ὅταν τούς ἐγκατέλειψε ὁ σύζυγος ἢ αὐτός μέ τόν ὁποῖο εἶχαν δεσμό. Ὅμιλῶ γιά τίς γυναῖκες ἐκεῖνες πού ἐκ πεποιθήσεως θέλουν νά ἔχουν ἐλεύθερους δεσμούς καί νά αἰσθάνονται, ὅπως λένε, ἐλεύθερες καί νά κάνουν παιδί μέ τήν πρόθεση νά τό ἔχουν παρῆα χωρίς νά γνωρίζει τό ἴδιο ποιός εἶναι ὁ πατέρας του, ἀλλά καί ὁ πατέρας του ὅτι ἀπέκτησε παιδί . . . Εἶναι ἐγωϊστικές περιπτώσεις, ἀφοῦ δέν ἐρωτήθηκε τό παιδί ἂν τίς ἀποδέχεται καί ἂν ἀποδέχεται νά μεγαλώσει σέ ἕνα τέτοιο περιβάλλον, πού ἀρέσει στή μητέρα του. Εἶναι αὐτό τονίζουν πολλοί παιδοψυχολόγοι, ὅτι ἀλλιῶς μεγαλώνει τό παιδί σέ μιᾶ ἐδραιωμένη στήν ἀγάπη, στίς ἀξίες τῆς ζωῆς καί στήν ἐνότητα τῶν μελῶν της οἰκογένεια καί ἀλλιῶς σέ ἕνα περιβάλλον ἐγωϊστικό πού τοῦ ἐπιβλήθηκε. Ἀκόμη δέν εἶναι ἀποδεκτό ἀπό τήν Ἐκκλησία νά ἀποκτήσουν

μέ όποιοιδήποτε τρόπο παιδί όμοφυλόφιλοι, άφου και πάλι δέν θά έχει έρωτηθει αύτό άν άποδέχεται τό μεγάλωμα του έκτός φυσιολογικής οικογενειακής κατάστασης. Ούτε άποτελούν οικογένεια οί όμοφυλόφιλοι, όταν συγκατοικούν. Η οικογένεια έχει μιá γνωστή σύνθεση και ένα συγκεκριμένο προορισμό.

Βλέπετε οί δυνατότητες πού σήμερα δίνει ή γενετική μηχανική προκαλούν όλα αύτά τά διλήμματα και προβλήματα, πού πάντως είναι και προβλήματα τής κοινωνίας, όπως εξελίσσεται, μιáς κοινωνίας ύλιστικής, ώφελιμιστικής, σκληρής, έμπαθούς, παρακμιακής.

Έπίλογος -Συμπέρασμα

Συγκεντρώνοντας τίς ποιμαντικές σκέψεις μου επί των εξελίξεων τής γενετικής έπιστήμης και τεχνολογίας θά ήθελα νά τονίσω και πάλι ότι χαιρόμαστε για τίς έπιτυχίες σας και για όσα πράττετε για νά βελτιωθεί ή ζωή των ανθρώπων και νά ζούν μέ καλύτερη ύγεία. Οί έπιφυλάξεις και οί αντιρρήσεις μας ύπάρχουν εκεί πού παραβιάζονται οί Αρχές και οί Αξίες τής Ηθικής, εκεί πού θίγονται τά ανθρώπινα δικαιώματα του έμβριου, εκεί πού κυρίως ή ζωή θεωρείται ένα μηχανιστικό άποτέλεσμα, μέ άγνωστες συνέπειες για τό μέλλον τής ανθρωπότητας. Για νά αποφασίσετε λοιπόν τό πώς όφείλει νά πορευθεί ή έπιστήμη και ή τεχνολογία έχοντας τίς τεράστιες δυνατότητες πρέπει νά αποφασίσετε τί είναι, τί θεωρείτε ότι είναι ό άνθρωπος. Είναι αύτό πού περιγράφει ό Άγιος Γρηγόριος ό Θεολόγος "ό μικρός και μέγας, ό ταπεινός και ύψηλός, ό θνητός και άθάνατος, ό επίγειος και ουράνιος; είναι εκείνα μετά του κάτω κόσμου και αύτά μέ τόν Θεό; εκείνα μέ τή σάρκα και αύτά μέ τό πνεύμα; "για νά καταλήξει: " Χριστώ συνταφήναι μέ δεϊ, Χριστώ συναναστήναι, συγκληρονομήσαι Χριστώ υίόν Θεου, Θεόν αυτόν". Είμαστε αύτό, μέ τήν μοναδικότητα, τήν αυτεξουσιότητα, τήν υπευθυνότητα και έλευθερία μας, τήν άξια σεβασμού προσωπικότητά μας ή είμαστε κάποιο έμβιο μηχανήμα πού μπορεί νά άγεται και νά φέρεται άπό τούς ισχυρούς τής γής, εν όνόματι κάποιων άμφίβολων κερδών;

Υπάρχει σήμερα ή άτομική βόμβα πού μπορεί νά προκαλέσει μαζική καταστροφή και οί Μεγάλες Δυνάμεις όρθως έλέγχουν τήν κατάσταση για νά μήν ύπάρξει κάποιο άτύχημα, ή για νά μήν πέσει σε χέρια κάποιου πού θά τό χρησιμοποιήσει σε βάρος τής ανθρωπότητας. Η γενετική μηχανική μοιάζει μέ άτομική βόμβα και θέλει ιδιαίτερη προσοχή ή χρήση τής. Όσο αυξάνονται οί δυνατότητες τής τεχνολογίας και για νά μήν

υπάρξουν πιθανότητες αυτή να χρησιμοποιηθεί για τό κακό τῶν ἀνθρώπων, τόσο χρειάζεται μεγαλύτερη ώριμότητα, ἀρετή καί ἦθος στή χρήση της.

Ἀγαπητοί μου,

Στά 1932, ὁ Ἄλντους Χάξλεϊ ἔγραψε τό κλασικό βιβλίο τοῦ "Θαυμαστός καινούριος κόσμος". Ἦταν μεταξύ τῶν δύο πολέμων. Τό 1946, στόν πρόλογο τῆς νέας ἐκδόσεως τοῦ βιβλίου του, ὁ Χάξλεϊ πρόβλεψε ὅτι οἱ ἐπιστήμες πού ἀσχολοῦνται μέ τόν ἄνθρωπο θά φέρουν μιά ἐκ βάρων ἀλλαγὴ στόν κόσμο. Κατά τήν ἄποψή του ἡ διάσπαση τοῦ ἀτόμου εἶναι σπουδαῖο σημεῖο στήν ἀνθρώπινη ἱστορία, μέχρι, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει, νά τιναχθοῦμε ὅλοι στόν ἀέρα καί νά τελειώσει ἡ ἱστορία μιά γιά πάντα. Δέν εἶναι ὅμως τό πᾶν, κατά τήν ἄποψή του, διότι ἡ ὑποδούλωση τῶν ἀνθρώπων δέν θά ἔρθει ἀπ' ἔξω, ἀλλά ἀπό τήν ψυχή καί τή σάρκα τους. Στήν ἐξέλιξη αὐτή τῆς ἠθικῆς καί διανοητικῆς ὑποδούλωσης τοῦ ἀνθρώπου λέγει ὁ Χάξλεϊ ὅτι δέν πρέπει νά ὑπάρχει ὁ Θεός. Οἱ ἰσχυροί τῆς γῆς, στή μελλοντική - ἐφιαλτική ἐποχή, πάντα κατά τόν Χάξλεϊ κατέληξαν στό συμπέρασμα καί σκέπτονται: "Θεός καί μηχανές στό συμπέρασμα δέν κολλᾶνε μέ τίποτα. Κάναμε τήν ἐπιλογή μας. Διαλέξαμε τίς μηχανές, τήν ἰατρική καί τήν παγκόσμια εὐτυχία . . . ὁ πολιτισμός πλέον δέν ἔχει ἀνάγκη ἀπό αὐταπάρνηση ἀπό ἀγνότητα, ἀπό ἥρωϊσμούς καί εὐγένειες. . . ὅταν τό ἄτομο σκέπτεται ἡ κοινωνία πού θέλουμε φθίνει... Στήν κοινωνία τῆ δική μας οἱ ἄνθρωποι εἶναι εὐτυχισμένοι. Ἔχουν ὅ,τι θελήσουν καί δέν ζητοῦν ποτέ αὐτό πού δέν μποροῦν νά πάρουν. Εἶναι σιγουρεμένοι, ἔχουν ἄνεση, δέν ἀρρωσταίνουν ποτέ, δέν φοβοῦνται τόν θάνατο, δέν ξέρουν εὐτυχῶς τί θά πεί πάθος καί γηρατεία. Δέν ἔχουν τήν μανία τῆς πατρότητας ἢ τῆς μητρότητας. Οὔτε γυναῖκες, οὔτε παιδιά οὔτε ἐραστές ἔχουν γιά νά ἀνοιχτοῦν . Εἶναι τόσο καλά προγραμματισμένοι πού πολύ δύσκολα θά ξέφευγαν ἀπό τό ρυθμό τους. . .", μετ. Ἐλ Χάξλεϊ "Θαυμαστός καινούριος κόσμος", μετ. Ἐλ. Κυπραίου, Ἑλλην. Ἐκδ. "Κάκτος", Ἀθήνα, 1980, τά τελευταῖα σημεῖα ἀπό σελ. 181). Αὐτά ὁ Χάξλεϊ τό 1932. Μήπως πρέπει νά προσέξουμε ὅλοι γιά νά μήν φτάσουμε στήν κόλαση αὐτή τῆς ζωῆς;

Ἀγαπητοί μου "Στῶμεν καλῶς". Σᾶς εὐχαριστῶ.